

EEN WOORD VOORAF

Bij het afnemen van een examen bemerk je eerst duidelijk, dat het grafische bedrijf door zijn veelomvattendheid een uiterst moeilijk bedrijf is. Personen, die hun uiterste best deden om zich wat elementaire kennis van de diverse afdelingen van het bedrijf te verschaffen, raken vaak in de veelheid verward en komen tot het maken van fouten. De reden hiervan is wel de bestaande studiestof. Deze is òf geschreven voor een bepaald onderdeel van het grafische bedrijf en daardoor te diepgaand òf door één persoon, die het uit de aard der zaak bij een vrij oppervlakkige beschouwing moest laten.

Dit boek, dat in afleveringen, die niet altijd afgerond kunnen zijn, zal verschijnen, is als een proef te beschouwen. Het zo uitgebreide grafische vak werd door mij in de volgende delen gesplitst.

INHOUD: Het letterzetten	Het papier
Het lettergieten	De drukinkt
Het vervaardigen van lino- leum-, houtsneden, hout- en kopergravuren, etsen, enz.	De kleurenreproductie
Het machinaal zetten	De reproductiefotografie
Het boekdrukken	Reproductietekeningen en retouche
Het boekbinden	De chemigrafie
Het kantoor-boekbinden	De lithografie
Het pers- en handvergulden	De steen- en offsetdruk
De stereotypie, rotatiedruk, de galvano-stegie, galvano-plastie	De rasterdiepdruk
	Electriciteit en motoren

Voor elk der delen is een expert uitgenodigd om een interessante beschouwing voor zijn bedrijfsgenoten te geven. Daar elk zijn eigen beschouwingswijze en schrijftrant bezit, zal het voor mij geen lichte taak zijn een harmonisch geheel te verkrijgen. Ook zullen in deze eerste druk wel fouten sluipen, en sterke en zwakke gedeelten voorkomen. Dit is onvermijdelijk bij zo'n opzet. Bij voorbaat roep ik nu reeds clementie in. Ondanks dit alles zal, als deze afleveringen tot een boekwerk tezamen gebracht zijn, een vakboek ontstaan, dat vele goede diensten zal bewijzen. Vandaar mijn advies de afleveringen met de grootst mogelijke zuinigheid te bewaren. Losse afleveringen zullen slechts in gering aantal en tegen dubbele prijs beschikbaar worden gesteld.

Eindelijk is dan het einde aan deze verschrikkelijke oorlog gekomen. Bijna vijf jaren lang is ons volk onderdrukt en gemarteld. Wij hebben te zamen de betekenis van het woord slavernij leren kennen. Vijf jaren lang hebben wij gehunkerd naar de bevrijding en nu is het tijdstip daar. Wij zijn niet meer in staat ons tot grote vreugde op te werken. Ons arme Nederland en zijn volk hebben veel geleden. Bombardementen, beschietingen, inundaties, evacuaties, deportaties, martelingen, terechtstellingen, roof, verarmoeding, gebrek, zenuwschokkende gebeurtenissen en de felle slagen van de hongerzweep hebben elke lust tot vreugdebetoon vernietigd. Wij zijn slechts in staat te zuchten van verlichting, omdat aan het lustrum van rechteloosheid een einde kwam en dat, nu de nood het hoogst was, de redding is gekomen. Het einde van de oorlog houdt in, dat ons werk aan zijn einde gekomen is. De ingewijden weten dit; voor de niet ingewijden dient het volgende: Toen einde April 1942 de tijding kwam dat de vakbeweging mismaakt zou worden tot een Arbeidsfront naar Duits model en bond en studieclubs uiteenspatten, waren reeds zorgvuldige plannen gesmeed om het contact tussen grafische werkers en de centrale leiding te handhaven. In een reeks vergaderingen onmiddellijk na de oprichting van het N.A.F., vaak onder de moeilijkste omstandigheden in het gehele land gehouden, werd het onschuldige N.L.-Sparvarken leven ingeblazen. Wie dit varkentje van een afstandje beschouwde, zag een spaarsysteem om speciale technische uitgaven van Drukkerij Nieuw Leven te Den Haag onder ieders bereik te brengen. Wie intiemer met de krulstaart omging wist dat dit beestje een middel was dat tot een geheel ander doel voerde. Immers, door het periodiek ter hand stellen en afrekenen der N.L.S.-uitgaven ontstond plaatselijk en levendig contact. In vele plaatsen werden afdrachtavonden georganiseerd, de vertrouwensman uit de ene werkplaats ontmoette die uit de andere, alsmede de vertrouwenslieden uit de woonplaats. De laatstgenoemden (plaatselijke agenten van het N.L.S. genoemd!) onderhielden een soortgelijk contact met de centrale leiding. Dit contact werd versterkt door regelmatige bezoeken van de hoofdagenten J. A. Hippe en W. Olthoff. Dit tweetal heeft heel wat dagen, maar vooral avonden opgeofferd voor ons doel. Op deze wijze was het mogelijk de groei van het N.A.F. te beletten, vele door de N.A.F.-leiding rondgestrooide leugens recht te zetten, personen die te goeder trouw aan de N.A.F.-lijmstok waren blijven kleven weer los te weken, plaatselijk of van uit het centrale punt waar nodig adviezen of bijstand te verlenen. De grafische werkers begrepen volkomen wat bedoeld werd. Het aantal deelnemers aan het spaarsysteem bedroeg al gauw tegen de vijfduizend. Toen werd de actie om deelnemers te winnen stopgezet. Immers tijdens deze actie moest het varkentje luid knorren en de toch al zo argwanende kliek van Veldhuizen c.s. zouden door dit geknor eens lust kunnen krijgen het beestje wat nader te bekijken.

Vermakelijk is het feit, dat tal van nieuw-ordelingen zich argeloos als deelnemer meldden en daardoor dus, zoals straks zal blijken, de strijd tegen zichzelf steunden. Het ging echter niet altijd langs een glijbaantje. Naïevelingen wensten meer openbaarheid van onze actie en brachten dit verlangen luidruchtig naar voren. Er werd wel eens te veel gepraat, ontactisch of stom opgetreden. Zelfs kwamen wel eens brieven of circulaires in verkeerde handen. Werden in de aanvang voor verschillende bedrijfstakken aparte uitgaven verstrekt, toen de oorlog veel langer duurde dan verwacht werd, raakten wij met aan te snijden onderwerpen uitgeput en toen werd overgegaan tot de uitgave van het Elementair Algrafisch Vakboek.

Ten einde voor de Naffers de zaak nog meer te verwarren, werd het N.L.-S. ontbonden en dit vakboek door de Amsterdamsche Grafische School uitgegeven. De deelnemers van het N.L.-S. werden tot abonné van het vakboek gebombardeerd. Deze manoeuvre bleek zo goed te zijn, dat aan „verkeerde” zijde geen enkele achterdocht ontstaan is. Tot aan de dolle Dinsdag werd trouw elke maand een aflevering verstrekt. Er verschenen er in totaal 17. Slechts ingewijden kunnen beseffen wat een ontzaglijke inspanning het heeft gekost om steeds de afleveringen van dit interessante boek in ijtempo en behoorlijke uitvoering gereed te maken. Na de dolle Dinsdag lag de productie stop. Thans is het boek na het verschijnen van 26 afleveringen compleet. Nu iets verteld over de exploitatie van het N.L.-S. en het „vakboek”. Over de ontvangsten kunnen wij kort zijn. Deze werden gevormd door de betaling door de deelnemers van gemiddeld 40 à 55 cents per maand. De productiekosten van de uitgaven waren wel zeer laag. Aanvankelijk werden ze in de Eerste Ambachtsschool te Den Haag en later in de Amsterdamsche Grafische School klaar gemaakt. Slechts als deze wijze van productie niet mogelijk was werd de hulp van het bedrijf ingeroepen. Een flinke spaarpot kon dus worden gefokt. Dit was nodig want de uitgaven waren talrijk. Het is ondoenlijk om alle gevallen waarin steun werd verleend te omschrijven. Wij zullen echter trachten enig inzicht te geven. Vooraf dient te worden opgemerkt, dat bij het verlenen van steun nimmer de eis gegolden heeft, dat de betrokkene „abonné” op het vakboek, of lid van een bepaalde vakbond was. In vele gevallen kwam het voor dat grafische werkers door het gereed maken van illegaal drukwerk of vervalsingen in beruchte concentratiekampen terecht kwamen. Steeds werd getracht de nood voor de achterblijvenden zoveel mogelijk te lenigen. Hier een typisch voorbeeld:

Een vakgenoot werd, zijn vrouw in gezegende omstandigheden achterlatend, in een concentratiekamp doodgemarteld. Overleg met den werkgever had tot resultaat dat de weduwe financieel gesteund werd. Bovendien werd precies op tijd voor de bevalling de in het gezin zo nodige kinderwagen, compleet uitgerust, thuisbezorgd. Zo waren er tal van gevallen. Wanneer dit toegestaan

was, werden aan de gevangenen periodiek pakketten met levensmiddelen gezonden. Hierbij werd buitengewone hulp van Mevrouw Le Cosquino de Bussy, secretaresse van het Nederlandse Rode Kruis, ondervonden. Medewerking werd verleend aan personen, die in aanmerking kwamen voor arbeidsinzet. Vaak moesten onderduikers, die financieel uitgeput waren, geholpen worden. Zij vonden als „leerling” op de A.G.S. een betaalde baan en hielpen bij de vervaardiging van het „vakboek”. Zo spoedig als mogelijk was werden zij in contact gebracht met de steunfondsen der illegale beweging of werd voor hen een passende „zwarte” betrekking gevonden.

Zeër gebaat met onze hulp waren de slachtoffers van oorlogshandelingen. In Maastricht, Rotterdam, Nijmegen, Arnhem, Zutphen en Enschede enz., onmiddellijk na een bombardement werd slachtoffers onder de typografen, of hun nabestaanden, financiële hulp geboden. Aan vakgenoten, die het gereedschap verloren, werd nieuw gereedschap beschikbaar gesteld, enz. enz. Daarnaast zijn nog talrijke bijzondere gevallen, o.a.: de verplegingskosten van uit Duitsland als zwaar zenuwpatiënt teruggekeerde typo's; het beschikbaar stellen van bed en dekking aan een uit Duitsland met t.b.c. teruggekeerden vakgenoot; het ondersteunen van de weduwen van een aantal oorlogsslachtoffers en die van een op een tocht voor voedsel overleden typo; het huldigen van gestorven kameraden en zo zouden wij nog kunnen voortgaan. Ten slotte zijn er nog vele gevallen aan de centrale leiding onbekend, waarin de plaatselijke agenten zelf steun verleenden. Wij denken aan de bepleiting van belangen bij patroons; het oplossen van geschillen; het geven van adviezen. Nimmer kan men verwijten dat het apparaat ambtelijk was en stroef werkte. De gehele opzet steunde op: vertrouwen en hulpvaardigheid. Op voortreffelijke wijze zijn wij daarin geslaagd, dank zij de opofferende steun van de talrijke werkers in de afdelingen en werkplaatsen. In een tijd waarin vele vooraanstaande praatjesmakers uit het verleden de angst om het hart geslagen was, koper en radio prompt werden ingeleverd, stiekum de Winterhulp wat werd toegestopt, ondergedoken werd als een Duitser de straat doorreed, toegestopte illegale krantjes een zenuwopschudding in het gezin brachten en een snel einde in de kachel vonden, gingen onze mensen rustig hun gang, de praatjesmakers uit het verleden (en dierdetoekomst?) beschamend. Dit boek is een prachtige getuigenis van de onverschrokkenheid, het organisatietalent en de kameraadschap der grafische werkers. Het bezit is een bewijs dat men zijn deel had in dit werk. Van dank ben ik vervuld dat het mij vergund was dit apparaat, dat in de felste vier bezettingsjaren perfect functioneerde te kunnen bouwen en tot het einde toe te mogen leiden. Aan de velen die medewerkten mijn innige dank. Aan hen, die in onze rijen vielen een eerbiedig saluut.

A. H. G. Blankenstein